

Toplumun Çevreye İlişkin Tutumu, Geri Dönüşüm Niyetine İlişkin Toplumsal Kurallar ve İlişkili Faktörler / Society's Attitude towards the Environment, Social Norms on Recycling Intent and Related Factors

Sude UÇMAN¹, İlknur DOLU²

1. Bartın Üniversitesi, sudeucman@hotmail.com

2. Bartın Üniversitesi, idolu@bartin.edu.tr

Gönderim Tarihi | Received: 6.05.2021, Kabul Tarihi | Accepted: 20.10.2021, Yayımlanma Tarihi | Date of Issue: 1.08.2023,

Atıf | Reference: "UÇMAN, S. and DOLU, İ. (2023). Toplumun Çevreye İlişkin Tutumu ve İlişkili Faktörler. *Sağlık Akademisi Kastamonu (SAK)*, 8 (2), s.216-226. DOI: <https://doi.org/10.25279/sak.933745>"

Öz

Giriş: Çöplerin kaynağında ayrıştırılması davranışı, toplumun çevre bilinci ve geri dönüşüm niyeti ile bağlantılıdır. **Amaç:** Bu çalışma, toplumda yaşayan yetişkin bireylerin çevreye ilişkin tutumlarını belirlemek ve geri dönüşüm niyetine ilişkin toplumsal kurallar ile ilişkisini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Kesitsel, tanımlayıcı nitelikte planlanan bu çalışma, 18 yaş ve üzeri bireylerin katılımı ile Eylül 2020- Ocak 2021 tarihleri arasında Bartın İlinde yürütülmüştür. Çalışma verilerini toplamak amacıyla anket formu, Geri Dönüşüm Niyetine İlişkin Toplumsal Kurallar Ölçeği ve çevre bilgi, duygu ve davranış alt boyutlarından oluşan Çevre Tutum Ölçeği kullanılmıştır. **Bulgular:** Katılımcıların %66.7'si evlerine yakın bir konumda geri dönüşüm noktasının olmadığını ve %59.4'ü alışverişe giderken kendi alışveriş torbasını götürdüğünü ifade etmişlerdir. Katılımcıların demografik özelliklerine göre yapılan karşılaştırmalı analizlere göre tam zamanlı çalışan bireylerin çalışmayan bireylere göre Çevre Davranış Ölçeği alt boyutu ($F = 4.177$; $P = 0.017$) ve Geri Dönüşüm Niyetine İlişkin Toplumsal Kurallar Anketinden ($KW = 6.476$; $P = 0.039$) aldıkları puanlar istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur. Değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde çevreye karşı tutum ile geri dönüşüm niyetine ilişkin toplumsal kurallar arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür ($r = 0.508$; $p < 0.01$). **Sonuç ve Öneriler:** Çalışmadan elde edilen bulguların toplumun çevreye karşı olumlu tutum geliştirmesine ve geri dönüşüme sağlayacağı katkıyı artırmaya yönelik eğitim ve girişimsel programların planlanmasında kullanılabileceği öngörülmektedir.

Anahtar kelimeler: Çevreye yönelik tutum, geri dönüşüm, çevre sağlığı, geri dönüşüm niyeti

Abstract

Introduction: The behavior of separating the garbage at the source is related to the environmental awareness and recycling intention of the society. **Aim:** This study was conducted to determine the attitudes of adults living in the society towards the environment and to determine its relationship with the social rules regarding recycling intention. **Materials and Methods:** This cross-sectional study was conducted with the participation of people aged 18 and over in Bartın Province between September 2020 and January 2021. A questionnaire, the Social Rules Survey Regarding Recycling Intention, and the Environmental Attitude Scale including cognitive attitudes, affective attitudes, and psychomotor attitudes were used to collect data. **Results:** 66.7% of the participants stated that there is no hereabout recycling box to their homes and 59.4% of them take their own shopping bags while going shopping. According to the comparative analysis based on the demographic characteristics of the participants, the scores of psychomotor attitudes subscale ($F = 4.177$; $P = 0.017$) and the Social Rules Survey Regarding Recycling Intention ($KW = 6.476$; $P = 0.039$) was higher in the full-time employees compared to unemployed individuals. Relationship between the variables was analyzed and it was seen that there was a strong relationship between the attitude towards the environment and the social rules regarding recycling intention ($r = 0.508$; $p < 0.01$). **Conclusion and Suggestions:** It is predicted that the findings

might be used for the planning of education and entrepreneurial programs aimed to develop a positive attitude towards the environment and recycling.

Keywords: Environmental Attitude, recycling, environment health, recycling intention

1. Giriş

İnsan, içinde yaşadığı çevreden bağımsız düşünülemez. Çevrede bulunan diğer canlılarla birlikte devam eden yaşam döngüsünde her türlü olumsuz değişim insan sağlığını yakından etkiler (Öztek, 2021). 19. yüzyılın sonlarına doğru, insan sağlığının sürdürülebilmesi için temel bileşenleri tanımlama çalışmaları yapan Florence Nightingale (Selanders, 2010), fiziksel çevreyi diğer psikososyal çevre gibi etmenlerin ön sırasına yerleştirmiştir (Ünsal, 2017). Florence Nightingale, fiziksel çevrenin insan sağlığı üzerinde oluşturduğu olumsuz etkiler ve bu olumsuz koşulları yönetmek amacıyla planlanması gereken girişimler konularına odaklanmıştır. Sağlık meslek profesyonelleri arasında hasta bireylerin yanı sıra toplumdaki sağlıklı bireylerle de en sık karşılaşan ve hizmet sunan hemşirelerin, girişimlerini planlarken bireyin bulunduğu çevreyi ele almaları ve gerekli durumlarda farklı disiplinler ile çalışmalar yaparak çevrenin sağlık üzerine olumsuz etkilerini yönetmeleri önemlidir (Bahar ve Aydoğdu, 2015).

Çevre ile insan sağlığı arasındaki ilişki, son yüzyılda daha da hızlı gelişen teknoloji, yeni kimyasalların hayatımıza girmesi gibi faktörlerden kaynaklı olarak giderek daha karmaşık hale gelmiştir. Günümüzde çevresel riskler, insan sağlığı üzerinde çok daha fazla olumsuz etki yaratmaya başlamış ve toplam ölümler içerisindeki çevresel problemlerinin yarattığı ölüm oranı %12-18'e ulaşmıştır (Dünya Sağlık Örgütü, 2016). İnsan sağlığı üzerinde olumsuz etkisi olan çevre problemlerinden bir tanesi de çöp sorunudur. Ülkemizde her yıl yaklaşık geri dönüştürülebilir olanlar da dahil olmak üzere 5 milyon kamyon çöp doğaya atılmaktadır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2020). Çevre Kanunu'nda da yer aldığı üzere geri dönüşüm, ülkemizdeki atık yönetiminde ele alınan öncelikli stratejilerden birisidir (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 1983).

Ülkemizde T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından "Atık olarak nitelendirilen materyallerin toplanması ve yeni ürünlere dönüştürülmesi süreci" olarak tanımlanan atıkların geri dönüşüm sürecine ilişkin olarak 2017 yılında "Sıfır Atık Projesi" başlatılmıştır (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2017). Bu projenin amaçları israfın önlenmesi, kaynakların daha verimli kullanılması, atık miktarının azaltılmasının ve atıkların geri dönüştürülmesi olarak tanımlanmıştır. Projenin yürürlüğe girmesiyle birlikte, 2015 yılı raporunda çok düşük olan geri dönüşüm oranı (OECD, 2015), 2019 raporundan yaklaşık iki katına çıkarılarak %10 olmuştur (OECD, 2019). Ancak bu oran halen, ortalama %36 olan Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülkelerinin altındadır (OECD, 2019).

Geri dönüşüm oranını artırmada en önemli unsurlardan bir tanesi geri dönüşebilecek materyallerin karışık çöpler arasından ayrıştırılmasına göre daha az maliyetli olan kaynağında, yani evlerde veya işyerlerinde ayrılarak toplanmasıdır (EPA, 2020). Ak ve Genç (2018) tarafından yapılan çalışmaya göre evlerde çöp ayrıştırma oranı (%8) oldukça düşüktür. Çöplerin kaynağında ayrıştırılması davranışı toplumun çevre bilinci ve geri dönüşüme verdikleri önem ile bağlantılıdır (Akhar ve diğerleri, 2014). Toplumun çevreye yönelik tutumunun bilinmesi halk sağlığı alanında çalışan sağlık profesyonellerinin topluma yönelik planlayacakları eğitim önceliklerinin belirlenmesinde önemli bir kanıt olacaktır. Bireylerin çevreye karşı tutumunu değerlendirmeye yönelik yapılan çalışmaların örneklem grubunu çoğunlukla üniversite, lise ve ilköğretim öğrencileri oluşturmuş (Aslan Efe ve Baran, 2017; Sönmez ve Yerlikaya, 2017; Çavuşoğlu, 2018; Saraç Özarslan, 2018; Taş Divrik ve diğerleri, 2018) ve toplumsal kuralların geri dönüşümle ilişkisine yer verilmemiştir. Bu bağlamda bu çalışma, toplumda yaşayan yetişkin bireylerin çevre tutumlarını belirlemek ve geri dönüşüm niyetine ilişkin toplumsal kurallar ile ilişkisini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Araştırma soruları:

- 1) 18 yaş ve üzeri bireylerin çevreye karşı tutumları nasıldır?
- 2) 18 yaş ve üzeri bireylerin çevreye karşı tutumları ile geri dönüşüm niyetine ilişkin toplumsal kurallar arasında bir ilişki var mıdır?

2. Gereç ve Yöntemler

2.1. Araştırma Türü

Bu çalışma kesitsel, tanımlayıcı tipte planlanmıştır.

2.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Bu çalışma, Eylül 2020- Ocak 2021 tarihleri arasında Bartın İli, Merkez İlçesinde gerçekleştirilmiştir.

2.3. Evren, Örneklem ve Örneklem Araştırma Yöntemi

Kartopu örnekleme yöntemi ile bireyler çalışmaya katılmak üzere davet edilmiştir. Hazırlanan online anket formu yaygın olarak kullanılan bir anlık mesajlaşma, arama ve haberleşme uygulaması aracılığı ile ilk katılımcı ile paylaşılmış ve zincirleme şekilde diğer katılımcılara ulaştırılmıştır. Anket formunun paylaşılmaya başlanmasının ardından arka arkaya yedi gün boyunca hiçbir katılımcının formu doldurmaması neticesinde veri toplama aşaması sonlandırılmış ve nihai olarak 165 bireye ulaştırılmıştır.

2.4. Veri Toplama Araçları

Çalışma verilerini toplamak amacıyla bireylerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu sosyodemografik özelliklerini içeren anket formu, Çevre Tutum Ölçeği ve Geri Dönüşüm Niyetine İlişkin Toplumsal Kurallar Anket Formu kullanılmıştır.

Anket Formu: Bu form katılımcıları tanıtıcı yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi sosyodemografik özellikleri ile hemşirelik hizmetlerine yönelik tercihlerini belirleyici sorulardan oluşmaktadır.

Çevre Tutum Ölçeği: Avan ve diğerleri (2011) tarafından geliştirilen Çevre Tutum Ölçeği toplam 59 sorudan oluşmaktadır. Çevre bilgi, çevre duygu ve çevre davranış olmak üzere 3 alt boyuttan oluşan ölçek 5'li likert tiptedir. Ölçeğin çevre bilgi ve çevre duygu boyutları "tamamen katılmıyorum (1)", "katılmıyorum (2)", "az katılıyorum (3)", "katılıyorum (4)" ve "tamamen katılıyorum (5)" olarak işaretlenebilmektedir. Çevre davranış boyutu "hiç yapmam (1)", "çok az yaparım (2)", ara sıra yaparım (3)", "çoğu zaman yaparım (4) ve "her zaman yaparım (5)" olarak işaretlenebilmektedir. Ölçekten ve alt boyutlarından alınan puanın yüksek olması çevreye karşı tutum, bilgi, duygu ve davranışın olumlu olduğuna işaret etmektedir. Bu çalışmada ölçeğin bütününe ilişkin Cronbach alfa katsayısı 0,902, çevre bilgi alt boyutu 0,808, çevre duygu alt boyutu 0,771 ve çevre davranış alt boyutu 0,854 olarak hesaplanmıştır.

Geri Dönüşüm Niyetine İlişkin Toplumsal Kurallar Anket Formu: Philippsen (2015) tarafından oluşturulan anket formu 6 sorudan oluşan 7'li likert tipte bir formdur. Diğer insanların bireyin davranışı hakkındaki görüşlerinin, bireyin geri dönüşüm niyetine ilişkin davranışını ne derecede etkilediğini değerlendirir. Bu çalışmada Cronbach alfa katsayısı 0,800 olarak hesaplanmıştır.

2.5. Veri Toplama

Veriler online anket formunun yaygın olarak kullanılan bir anlık mesajlaşma, arama ve haberleşme uygulaması aracılığı ile ilk katılımcı ile paylaşılmış ve zincirleme şekilde diğer katılımcılara ulaştırılmıştır. Çalışma sonunda 165 bireye ulaştırılmıştır.

2.6. Etik Hususlar

Çalışmaya başlamadan önce, çalışmanın yürütüldüğü üniversitenin Etik Kurul Komisyonundan onay (2020-SBB-0029) alınmıştır. Katılımcılara gönderilen online anket formunda ilk başta çalışma ile ilgili bilgilendirme metni yer almıştır. Bilgilendirme metnini okuyan ve çalışmaya katılmayı onaylayan bireyler anket formunu doldurmuştur. Çalışma, gönüllülük esasına göre yürütülmüştür.

2.7. İstatistiksel analiz

Çalışma sonucunda elde edilen verilerin analizi amacıyla sayı, yüzdeler, ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri verilerek tanımlayıcı istatistikler sunulmuştur. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Skewness and Kurtosis değerlerinin incelenmesi ile belirlenmiş olup, -1.5 ile +1.5 arasında olmayan değişkenler için nonparametrik testler uygulanmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Gruplar arası karşılaştırmalarda normal dağılıma uyan verilerde t-testi ve ANOVA, uymayan verilerde Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis analizleri yapılmıştır. Sürekli değişkenler arasındaki ilişkinin ortaya konulmasında Pearson korelasyon katsayısı ve normal dağılıma uymayan değişkenlerde Spearman's rho katsayısı verilmiştir. Bulunan ilişki ± 0.50 ve ± 1 güçlü korelasyon, ± 0.30 ve ± 0.49 orta düzey korelasyon, ± 0.29 ve altı zayıf korelasyon olarak raporlanmıştır (Stockburger, 2019). $P < 0,05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

3. Bulgular

Katılımcıların sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur. Çalışmaya katılanların %67,3'ü kadın olup yaş ortalamaları $26,32 (\pm 9,21)$ 'dir. Çoğunluğu (%86,1) çocuk sahibi olmayan katılımcıların %78,1'i üniversite veya üst öğrenime sahip, %84,8'i bekar, %67,9'u çalışmıyor ve %50,9'u gelirlerinin giderlerine eşit olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmaya katılan bireylerin %59,4'ü alışverişe giderken kendi alışveriş torbasını götürdüğünü, %26,1'i de poşet satın aldığını belirtmişlerdir. Katılımcıların yaklaşık yarısı (%49,7) geri dönüşüm amaçlı gruplama yapmadığını ifade etmesinin yanı sıra %35,2'si pil, %26,7'si kağıt, %21,2'si plastikleri ayrıştırdığını belirtmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyodemografik ve Çevreye İlişkin Bazı Özellikleri

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Kadın	111	67,3
Erkek	54	32,7
Yaş, Ortalama \pm (Minimum-Maximum)	26,32 \pm 9,21 (21-61)	
Çocuk sayısı		
Hiç	142	86,1
1-2 çocuk	15	9,1
3-4 çocuk	8	4,8
Eğitim Durumu		
Okur yazar	6	3,6
İlköğretim	6	3,6
Lise	24	14,5
Üniversite	122	73,9
Lisansüstü öğrenim	7	4,2
Medeni Durum		
Bekar	140	84,8
Evli	25	15,2
Çalışma Durumu		

Çalışmıyor	112	67,9
Yarı zamanlı çalışıyor	4	2,4
Tam zamanlı çalışıyor	49	29,7
Gelir Durumu		
Gelir giderden az	51	30,9
Gelir gidere eşit	84	50,9
Gelir giderden fazla	30	18,2
Kolay Erişilebilir Konumda Geri Dönüşüm Noktası*		
Evet	55	33,3
Hayır	110	66,7
Alışveriş yaptıktan sonra aldığımız ürünleri nasıl taşırsınız?		
Kendi alışveriş torbamı götürürüm	98	59,4
Poşet satın alırım	43	26,1
Poşet almadan taşımaya gayret ederim	18	10,9
Geri dönüşebilir özelliğe sahip paketler kullanmaya çalışırım	17	10,3
Evinizde geri dönüşüm amaçlı hangi çöpleri gruplandırırsınız?*		
Gruplandırma yapmıyorum	82	49,7
Piller	58	35,2
Kağıt atık	44	26,7
Plastik atık	35	21,2
Cam atık	19	11,5
Teneke kutu	13	7,9
Metal atık	12	7,3
Diğer	10	6,1

*Birden fazla cevap işaretlenmiş olup yüzdelikler katılımcı sayısı (N=165) üzerinden hesaplanmıştır.

Tablo 2’de katılımcıların bazı özellikleri ile Çevre Tutum Ölçeği ve Geri Dönüşüm Niyetine İlişkin Toplumsal Kurallar Anketinden aldıkları puanların karşılaştırmaları sunulmuştur. Yapılan karşılaştırmada tam zamanlı çalışan bireylerin çevre davranış ölçeği alt boyutundan ($F = 4,177$; $p = 0,017$) ve toplumsal kurallar anketinden ($KW = 6,476$; $p = 0,039$) aldıkları puanların, çalışmayan bireylere göre istatistiksel olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır. İncelenen diğer değişkenler ile Çevre Tutum Ölçeği ve alt boyutları ile Toplumsal Kurallar Anketinden alınan puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p > 0,05$).

Tablo 2. Çevre Tutum Ölçeği ve Alt Boyutları ile Geri Dönüşüm Niyetine İlişkin Toplumsal Kurallar Anketi Puanlarının Katılımcıların Bazı Özelliklerine Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Çevre Tutum Ölçeği				Toplumsal Kurallar Anketi*
	Toplam	Çevre Bilgi Ölçeği alt boyutu	Çevre Duygu Ölçeği alt boyutu	Çevre Davranış Ölçeği alt boyutu	
Cinsiyet					
Kadın	3,79 (±0,39)	4,03 (±0,42)	4,22 (±0,42)	3,13 (±0,58)	4,10 (0,62)
Erkek	3,82 (±0,44)	3,99 (±0,47)	4,15 (±0,42)	3,33 (±0,71)	4,01 (0,74)
t test / U	-0,499 / 0,619	0,546 / 0,586	0,879 / 0,381	-1,942 / 0,054	2920,000 / 0,788
Çocuk sayısı					
Yok	3,79 (±0,40)	4,01 (±0,45)	4,19 (±0,43)	3,17 (±0,62)	4,05 (±0,61)
Var	3,86 (±0,44)	4,00 (±0,38)	4,24 (±0,40)	3,33 (±0,69)	4,20 (±0,90)
t test / U	-0,706 / 0,481	0,109 / 0,913	-0,479 / 0,632	-1,114 / 0,267	1276,500 / 0,092
Eğitim Durumu					
Okur yazar	3,84 (±0,33)	3,97 (±0,41)	4,01 (±0,44)	3,20 (±0,52)	3,50 (±0,49)
İlköğretim	3,78 (±0,26)	4,02 (±0,19)	4,34 (±0,35)	3,18 (±0,53)	4,42 (±0,56)
Lise	3,94 (±0,45)	4,13 (±0,48)	4,13 (±0,21)	3,23 (±0,78)	4,17 (±0,88)
Üniversite	3,64 (±0,36)	4,00 (±0,44)	4,41 (±0,39)	3,19 (±0,62)	4,07 (±0,62)
Lisansüstü öğrenim		3,81 (±0,36)	4,09 (±0,36)	3,00 (±0,48)	4,00 (±0,51)
F / KW	1,081 / 0,368	0,819 / 0,515	2,288 / 0,062	0,259 / 0,904	9,146 / 0,058
Medeni Durum					
Bekar	3,80 (±0,40)	4,01 (±0,45)	4,19 (±0,43)	3,19 (±0,62)	4,08 (±0,62)
Evli	3,82 (±0,43)	4,01 (±0,38)	4,22 (±0,37)	3,23 (±0,70)	4,05 (±0,85)
t test / U	-0,279 / 0,781	-0,029 / 0,977	-0,352 / 0,725	-0,320 / 0,749	1728,000 / 0,920
Çalışma Durumu					
Çalışmıyor	3,76 (±0,38)	3,99 (±0,43)	4,17 (±0,41)	3,10 (±0,60)	4,02 (±0,55)
Yarı zamanlı çalışıyor	3,75 (±0,13)	3,85 (±0,33)	4,18 (±0,17)	3,23 (±0,26)	3,92 (±0,83)
Tam zamanlı çalışıyor	3,91 (±0,44)	4,08 (±0,45)	4,25 (±0,47)	3,41 (±0,67)	4,20 (±0,85)
F / KW	2,693 / 0,071	1,022 / 0,362	0,560 / 0,572	4,177 / 0,017 a < c	6,476 / 0,039 a < c
Gelir Durumu					
Gelir giderden az	3,80 (±0,42)	4,02 (±0,51)	4,15 (±0,44)	3,22 (±0,65)	4,09 (±0,57)
Gelir gidere eşit	3,75 (±0,37)	3,96 (±0,37)	4,34 (±0,39)	3,12 (±0,57)	3,99 (±0,72)
Gelir giderden fazla	3,95 (±0,45)	4,14 (±0,46)	4,20 (±0,42)	3,35 (±0,75)	4,28 (±0,59)
F / KW	2,511 / 0,084	1,829 / 0,164	2,382 / 0,096	1,417 / 0,245	4,409 / 0,110

Kolay Erişilebilir Konumda Geri Dönüşüm Noktası*

Evete	3,86 (±0,44)	4,00 (±0,44)	4,27 (±0,42)	3,32 (±0,66)	4,02 (±0,77)
Hayır	3,77 (±0,38)	4,01 (±0,44)	4,16 (±0,42)	3,13 (±0,61)	4,09 (±0,60)
t test / U	1,418 / 0,158	-0,206 / 0,837	1,689 / 0,114	-1,813 / 0,072	2952,500 / 0,801

* Non-parametrik testler

Katılımcıların Çevre Tutum Ölçeği puan ortalaması 3,80 (±0,40), Geri Dönüşüm Niyetine İlişkin Toplumsal Kurallar Anketi puanlarının puan ortalaması 4,07 (±0,66) olarak hesaplanmıştır. Çevre Tutum Ölçeği ve alt boyutları ile Geri Dönüşüm Niyetine İlişkin Toplumsal Kurallar Anketi puanlarının arasındaki ilişkisi Tablo 3'te sunulmuştur. Çevre Tutum Ölçeği ile Geri Dönüşüm Niyetine İlişkin Toplumsal Kurallar arasında istatistiksel olarak güçlü bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r = 0,508$; $p < 0,01$). Yine, Çevre Tutum Ölçeği ile çöpleri ayrıştırmanın yaşadığı bölgeye ekonomik katkı sağladığı görüşünde olma ($r = 0,170$; $p < 0,05$) ve çöpleri ayrıştırmanın yaşadığı bölgenin turizmine katkı sağladığı görüşünde olma ($r = 0,220$; $p < 0,01$) durumları arasında zayıf ancak istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmıştır. Ayrıca, bireylerin yaşadığı bölgeye ekonomik katkı sağladığı görüşünde olması ile yakında geri dönüşüm kutusu olması durumunda çöpleri ayrıştırma görüşü arasında istatistiksel olarak anlamlı olan güçlü bir ilişki saptanmıştır ($r = 0,522$; $p < 0,01$).

Tablo 3. Çevre Tutum Ölçeği ve Alt Boyutları ile Geri Dönüşüm Niyetine İlişkin Toplumsal Kurallar Anketi Puanlarının Arasındaki İlişkisi

Değişkenler	M	SD	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Yaş	26,32	9,21								
2. Yakında geri dönüşüm kutusu olması durumunda çöpleri ayrıştırma görüşü ^a	4,55	0,76	0,033							
3. Çöpleri ayrıştırmanın yaşadığı bölgeye ekonomik katkı sağladığı görüşü ^a	4,56	0,79	-0,078	0,522**						
4. Çöpleri ayrıştırmanın yaşadığı bölgenin turizmine katkı sağladığı görüşü	4,21	1,00	0,094	0,387**	-0,409**					
5. Çevre Bilgi Ölçeği alt boyutu	4,01	0,44	0,013	0,021	0,145	0,177*				
6. Çevre Duygu Ölçeği alt boyutu	4,20	0,42	0,084	0,08	0,276**	0,178*	0,581**			
7. Çevre Davranış Ölçeği alt boyutu	3,20	0,63	0,068	0,107	0,087	0,181*	0,493**	0,407**		
8. Çevre Tutum Ölçeği	3,80	0,40	0,069	0,096	0,170*	0,220**	0,819**	0,769**	0,840**	
9. Toplumsal Kurallar ^a	4,07	0,66	0,132	0,222**	0,345**	0,273**	0,391**	0,308**	0,459**	0,508**

a= Spearman's rho; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$. Güçlü korelasyon; $\pm 0,50$ ve ± 1 arasında; Orta düzey korelasyon: $\pm 0,30$ ve $\pm 0,49$ arasında; Zayıf korelasyon $\pm 0,29$ ve altı.

4. Tartışma

Bu çalışma, toplumda yaşayan yetişkin bireylerin çevreye karşı tutumlarını belirlemek ve çevreye karşı tutumları ile geri dönüşüm niyetine ilişkin toplumsal kurallar arasında herhangi bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışma sonucunda, bireylerin çevreye karşı tutumları ile geri dönüşüm niyetine ilişkin toplumsal kurallar arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Yine bu çalışma sonucunda, yetişkin bireylerden tam zamanlı çalışanların çevreye karşı davranışlarının çalışmayan bireylere göre daha olumlu olduğu bulunmuştur.

Bu çalışma sonucuna göre katılımcıların cinsiyetine göre çevreye karşı tutumlarında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Literatürde bizim çalışma sonucumuzla uyumlu sonuçlar olmasının (Aslan Efe ve Baran, 2017) yanı sıra Arık ve Yılmaz (2017) tarafından fen bilimleri öğretmen adaylarının katılımıyla gerçekleştirilen çalışma, Sönmez ve Yerlikaya (2017) tarafından ortaokul öğrencilerinde yapılan çalışma ve Çavuşoğlu ve diğerleri (2017) tarafından ilköğretim öğrencilerinde yapılan çalışma sonuçlarına göre, kadınlar erkeklere göre çevreye karşı daha olumlu tutum sergilemektedirler. Diğer yandan, Saraç ve Özarslan (2018) tarafından 11-15 yaş arası üstün zekalı ve yetenekli öğrenciler ile yapılan çalışma ve Taş Divrik ve diğerleri (2018) tarafından meslek yüksekokulu öğrencilerinde yapılan çalışma sonuçlarına göre ise erkekler kadınlara göre daha fazla oranda çevreye karşı olumlu tutum sergilemektedirler. Çalışmalar arasındaki bu farklılığın, çalışma yapılan grupların farklı yaş ve sosyoekonomik seviyeler bulunmasından kaynaklı olabileceği değerlendirilmektedir. Sönmez ve Yerlikaya'nın (2017) çalışma sonucuna göre yüksek sosyoekonomik seviyedeki bireylerin çevre bilgi düzeyleri daha yüksek ve ilişkili olarak çevreye karşı tutumları daha olumlu olmaktadır. Yine, harcama miktarı yüksek olan gençlerin de çevreye ilişkin tutumu daha olumlu olmaktadır (Taş Divrik ve diğerleri (2018). Ayrıca, Doğan ve Purutçuoğlu (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonucuna göre de bireylerin yaşlarına bağlı olarak çevreye ilişkin bilgi düzeyleri ve çevreye yönelik davranışları farklılaşmaktadır. Bu sonuçlar da yaptığımız değerlendirmeyi destekler niteliktedir.

Bu çalışma sonucuna göre tam zamanlı çalışan bireylerin çalışmayanlara göre çevreye ilişkin bilgi düzeyleri daha yüksek olmakta ve çevreye yönelik daha olumlu davranış sergilemektedirler. Bu sonucun sebebi kurumlar tarafından geri dönüşüme yönelik eğitimler düzenlenmesi (Gürer ve Sakız, 2019) ve "Sıfır Atık Projesi"nin kurumlar tarafından benimsenerek uygulanması girişimleri (T.C.Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2017) olabileceği düşünülmektedir. Yine çalışma sonucuna göre bireylerin çevreye ilişkin olumlu tutum sergilemeleri ile geri dönüşüm niyetine ilişkin olarak tanımlanan toplumsal kurallar arasında güçlü bir ilişki vardır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, ülkemizde okullarda ve kurumlarda yaygınlaşan olumlu geri dönüşüm davranışlarının (Gürer ve Sakız, 2019) toplumda da yaygınlaşması amacıyla toplumsal bir kültür haline gelmesi önemlidir. Toplumda yaşayan insanların çoğunluğunun çevreye karşı olumlu tutum sergileyerek geri dönüşüm amaçlı çöplerini ayrıştırması, her bireyi benzer şekilde davranmaya zorlayacak veya özendircektir (Philippsen, 2015). Geri dönüşüm oranlarının yüksek olması, ülkelerin ekonomisine büyük oranlarda katkı sağlamaktadır (Ateş, 2021). Bu çalışma bulguları arasında da yer aldığı üzere geri dönüşümün yaşanılan bölgenin turizmine ve ekonomisine olumlu katkı sağlaması bireylerin çevreye ilişkin tutumlarını olumlu yönde etkilemektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde topluma yönelik eğitimlerde çevreye karşı olumlu tutumun ekonomiye olan katkısının vurgulanması önerilmektedir.

Gürer ve Sakız (2019) tarafından yapılan çalışmaya göre kadınlar ve ilkokul mezunu olanlar daha fazla oranda televizyondan ve broşürlerden çevreye yönelik bilgi ediniyorken, erkekler ile lise ve üzeri eğitim seviyesine sahip olanlar daha fazla oranda internetten bilgi edinmektedirler. Bu bağlamda değerlendirildiğinde toplumda çevreye karşı olumlu tutum geliştirmeye yönelik yapılacak eğitim ve diğer girişimlerin çoklu basın yayın organlarının kullanılması yoluyla gerçekleştirilmesi, toplumun daha geniş kitlelerine ulaşma ve davranış değişikliğine yönlendirmek açısından faydalı olacaktır. Toplumun çevreye yönelik olumlu tutum geliştirme konusunda bilinçlendirilmesine yönelik çalışmaların yanı sıra bu çalışma bulgularının ortaya koyduğu şekliyle geri dönüşüm kutularının bireylerin erişilebilir konumunda olması, geri dönüşüm niyetine ilişkin toplumsal kurallara uyma davranışını olumlu yönde etkilemektedir. Bu aşamada da yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, toplumda yaşayan yetişkin bireylerin çevreye karşı tutumları belirlenmiş ve bireylerin çevreye ilişkin tutumları ile geri dönüşüm niyetine ilişkin toplumsal kurallar arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Çalışma sonucuna göre bireylerin geri dönüşümün yaşadığı bölgenin ekonomisine ve turizmine katkı sağlayacağını düşünmesinin çevreye yönelik olumlu duygu ve davranış göstermesini

sağladığı görülmüştür. Yine bireylerin geri dönüşüm niyetiyle ilgili toplumsal kurallara ilişkin tutumunun çevreye yönelik tutumu da etkilediği görülmüştür. Ayrıca, tam zamanlı çalışanların çevreye karşı davranışlarının, çalışmayan bireylere göre daha olumlu olduğu bulunmuştur. Çalışmadan elde edilen bulguların, toplumun çevreye yönelik olumlu tutum geliştirmesine ve geri dönüşüme sağlayacağı katkıyı artırmaya yönelik verilecek eğitim programlarında ve uygulanacak toplum temelli girişimsel programlarda kullanılabilmesi öngörülmektedir. Bu çalışma, kısıtlı bir örnekleme gerçekleştirilmiş olup daha geniş bir örnekleme, farklı ekonomik ve kültürel özelliklerdeki bireylerde tekrarlanması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Ak, Ö., Genç, A. T. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Geri Dönüşüm Bilinci Üzerine Bir Araştırma: Sakarya Üniversitesi Örneği. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 1-21.
- Akhtar, R., Masud, M. M., Afroz, R. (2014). Household perception and recycling behaviour on electronic waste management: A case study of Kuala-Lumpur, Malaysia. *Malaysian Journal of Science*, 33(1), 32-41.
- Arık, S., Yılmaz, M. (2017). Fen bilimleri öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları ve çevre kirliliğine yönelik metaforik algılar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(3), 1147-1164.
- Aslan Efe, H., Baran, M. (2017). Atık maddelerden öğretim materyali geliştirme sürecinin öğretmen adaylarının çevresel tutum, davranış ve algılarına etkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 22-46.
- Ateş, E. (2021). Döngüsel ekonomi kapsamında gsyih ile geri dönüşüm ilişkisi: Avrupa Birliği ülkeleri örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 67, 125-137.
- Avan, C., Aydın, B., Bakar, F., Alboğa, Y. (2011). Preparing attitude scale to define students' attitudes about environment, recycling, plastic and plastic waste. *International Electronic Journal of Environmental Education*, 1(3), 180-191.
- Bahar, Z., Aydoğdu, N. G. (2015). Çevre, sağlık, araştırma ve hemşirelik. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2015, 8(2), 119-122.
- Çavuşoğlu, F., Altay, B., Nuriyeva, G., Öngör, B. (2017). İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi. *Anadolu Hem Sağlık Bil Derg.*, 20(4), 254-259.
- Çevre Online. (2020). Geri dönüşüm. Erişim Adresi: <https://cevreonline.com/geri-donusum/> Erişim Tarihi: 09.03.2021.
- Doğan, İ., Purutçuoğlu, E. (2017). Sosyal hizmet uzmanlarının çevresel farkındalık seviyeleri ile çevreye yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21(2), 389-405.
- Dünya Sağlık Örgütü (2016). Preventing disease through healthy environments A global assessment of the burden of disease from environmental risks. Erişim Adresi: https://www.who.int/quantifying_ehimpacts/publications/preventing-disease/en/ Erişim Tarihi: 18.03.2021.
- EPA (United States Environmental Protection Agency). (2020). Recycling Basics. Erişim Adresi: <https://www.epa.gov/recycle/recycling-basics> Erişim tarihi: 09.03.2021.
- Gürer, A., Sakız, G. (2019). Yetişkinlerin küresel ısınma ile ilgili bilgi düzeyleri ve geri dönüşüm farkındalıkları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1364-1391.

- OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). (2015). Environment at a Glance 2015. OECD Indicators. Erişim Adresi: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264235199-en.pdf?expires=1617823252&id=id&accname=guest&checksum=D019778952E8B8C8DF492D4871CAD75> Erişim Tarihi: 18.03.2021.
- OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). (2019). Environmental Performance Reviews, Turkey Highlight Reviews. Erişim Adresi: <http://www.oecd.org/env/country-reviews/Highlights-Turkey-2019-ENGLISH-WEB.pdf> Erişim Tarihi: 04.03.2021.
- Öztek, Z. (2020). Çevre ve Sağlık. Halk Sağlığı Kuramlar ve Uygulamalar. 2020. Erişim Adresi: <https://ssyv.org.tr/wp-content/uploads/2021/01/Halk-Sagligi-Kuramlar-ve-Uygulamalar.pdf> Erişim Tarihi: 18.03.2021.
- Philippsen Y. (2015). Factors influencing students' intention to recycle. (Master Thesis). School of Management and Governance, University of Twente, The Netherland. 2015. Erişim Adresi: https://essay.utwente.nl/66693/1/Philippsen_MA_BMS.pdf Erişim tarihi: 09.03.2021.
- Sarac, H., Özarıslan, M. (2018). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin çevresel tutum düzeyleri ile bilişüstü yetilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Computer and Education Research*, 6(11), 65-87.
- Selanders, L. C. (2010). The Power of Environmental Adaptation: Florence Nightingale's Original Theory for Nursing Practice. *Journal of Holistic Nursing*, 28(1), 81-88.
- Sönmez, E., Yerlikaya, Z. (2017). Ortaokul öğrencilerinin çevresel bilgi düzeyleri ve çevreye yönelik tutumları üzerine bir alan araştırması: Kastamonu İli örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(3), 1239-1249.
- Stockburger, D. (2019). Correlation. Erişim Adresi: <http://faculty.webster.edu/woolfm/correlation/correlation.html> Erişim tarihi: 18.03.2021.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (1983). Çevre Kanunu. Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2872.pdf> Erişim tarihi: 18.03.2021.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2017). Sıfır atık. Erişim Adresi: <https://sifiratik.gov.tr/sifir-atik/sifir-atik-nedir> Erişim Tarihi: 04.03.2021.
- Tabachnick, B.G., Fidell LS. (2013). Using multivariate statistics (6th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Taş Divrik, M., Karakaş, H., Divrik, B. (2018). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin plastik atıklar ve geri dönüşüme yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 21(2), 448-470.
- Ünsal A. (2015). Hemşireliğin dört temel kavramı: İnsan, çevre, sağlık&hastalık, hemşirelik. *Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 11-25.

Beyanlar:

Bu çalışma 16-20 Nisan 2021 tarihlerinde yapılmış olan III. Uluslararası Şehir, Çevre ve Sağlık Kongresi'nde özet bildiri olarak sözlü sunulmuş ve bildiri özetleri kitabında basılmıştır. Bu çalışma tez çalışmasından üretilmemiştir. Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir. **Etik Açıklamalar:** Çalışmaya başlamadan önce, Bartın Üniversitesinin Etik Kurul Komisyonundan onay (27/03/2020 tarih ve 2020-SBB-0029 nolu) alınmıştır. Katılımcılara gönderilen online anket formunda

ilk başta çalışma ile ilgili bilgilendirme metni yer almıştır. Bilgilendirme metnini okuyan ve çalışmaya katılmayı onaylayan bireyler anket formunu doldurmuştur. Çalışma, gönüllülük esasına göre yürütülmüş ve çalışma boyunca Helsinki deklarasyonuna uyulmuştur. Yazar katkıları: Fikir: İD; Tasarım: İD; Denetleme: İD; Kaynaklar: SU; Veri toplama ve/ veya işleme: SU; Analiz ve/ veya yorum: İD; Literatür taraması: SU, İD; Yazı yazan: İD; Eleştirel inceleme: İD.

Extended Abstract

Introduction: All negative changes in the environment closely affect human health. The behavior of separating the garbage at the source is related to the environmental awareness and recycling intention of the society. **Aim:** This study was conducted to determine the attitudes of adults living in the society towards the environment and to determine its relationship with the social rules regarding recycling intention. **Materials and Methods:** This cross-sectional study was conducted in Bartın Province between September 2020 and January 2021. Individuals aged 18 and over and willing to participate in the study were recruited to the study. A questionnaire form consisted of the socio-demographic characteristics of the individuals' age, gender, educational status, the Social Rules Survey Regarding Recycling Intention, and the Environmental Attitude Scale including cognitive attitudes, affective attitudes, and psychomotor attitudes were used to collect data. In order to analyze the study data, t-test, Mann-Whitney U, ANOVA and Kruskal Wallis tests were used for comparisons between groups according to whether the data fit normal distribution or not. In order to reveal the relationship between continuous variables, the Pearson correlation coefficient and Spearman correlation coefficient were reported. **Results:** 67.3% of the individuals participating in the study were female and the average age was 26.32 (\pm 9.21; Minimum -Most: 21-61). 96.1% of the participants do not have children, and 78.1% have at least a university level education. 66.7% of the participants stated that there is no hereabout recycling box to their homes and 59.4% of them take their own shopping bags while going shopping, while 26.1% stated that they bought bags. While 49.7% of the participants stated that they did not group waste for recycling purposes, those who grouped waste stated that the most frequent grouped materials allocated to recycling were batteries (35.2%), paper (26.7%) and plastic waste (21.2%). According to the comparative analysis made according to the demographic characteristics of the participants, the scores of the individuals working full-time from the Environmental Behavior Scale ($F = 4.177$; $P = 0.017$) and the Social Rules Regarding the Intention to Recycle Scale ($KW = 6.476$; $P = 0.039$) were statistically higher than those who did not work. has been found. When the relationship between the variables was examined, a statistically moderate relationship was found between the opinion of individuals that recycling will contribute to the region they live in and their opinions about sorting their garbage in case of having recycling bins nearby. Again, a small but statistically significant relationship was found between obeying social rules regarding the intention of recycling and the opinion that environmental knowledge, emotion, behavior and recycling will contribute to the region they live in. **Conclusion and Suggestions:** It is predicted that the findings obtained from this study might be used for the planning of education and entrepreneurial programs aimed to develop a positive attitude towards the environment and increasing the contribution of the society to recycling.